

Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie

Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux

BULLETIN No. 5

JULI 1953

Redacteurs { Apoth. P. van de Vyvere, Brugge
Rédaction { Dr. D. A. Wittop Koning, Amsterdam

INHOUD

	Blz.
Dr P. H. BRANS: Een voorloper van de „Bataviasche Apo- theek" van 1746?	1
Dr D. A. WITTOP KONING: Breda en de pharmacie . . .	2
Dr D. A. WITTOP KONING: Het Medisch-Pharmacëutisch Museum	7
Dr P. H. BRANS: De Dordtse Confrery der drogbereykunst en de plaats tussen de andere apothekersgilden . . .	11
Het erediploma van de Académie Internationale d'Histoire de la Pharmacie	blz. 3 omslag
Verslag van de vergadering van de Kring Benelux voor de ge- schiedenis van de Pharmacie te Amsterdam op 1 November 1952	23
Boekbesprekingen:	
Madame Roger Cazala. Les mortiers d'Apothicaïres	10
A. Dizerbo. Apothicaïres et Pharmaciens de basse Bretagne .	24

EEN VOORLOPER VAN DE „BATAVIASCHE APOTHEEK” VAN 1746 ?*)

door

P. H. BRANS

In 1693 richtte een zekere H. Krijtenburgh zich tot „Heeren XVII” van de Oost-Indische Compagnie met een geschriftje, dat in de Koninklijke Bibliotheek is bewaard gebleven ¹⁾ en dat tot titel draagt: „Een kort ontwerp, Rakende de verkeerde Leerweg van de Indiaanse Apotheecq,, Als mede een korte Aanwysing, Om uyt de daar zijnde Simplicia,, een rechterformde Apotheecq, Tot voordeel der Maatschappy, op te bouwen.”

Het boekje, even wijdlopig als de nog verkort weergegeven titel, is te beschouwen als een pleidooi van de schrijver, om door Heeren XVII te worden belast met de samenstelling van een „Pharmacopoea Orientalis reformata”, waarbij hij de Bewindhebbers van de Compagnie in hun zwakke zijde tast, door het herhaalde malen voorspiegelen van de grote besparing, gelegen in het gebruik van inheemse geneesmiddelen in plaats van de uit Europa aangevoerde, die bovendien door de lange reis en door het felle zonlicht in Indië snel hun werkzaamheid verliezen en tot bederf overgaan.

Ter vervanging van de talrijke vaderlandse purgantia, waarmede naar hij zegt „een geheel Apothecquers voorhuys kan mede versien worden” beveelt hij het gebruik van de veel werkzamer inlandse aan. Krijtenburgh wil, wanneer hij door Bewindhebberen met de opdracht wordt belast, de composita uit Indische simplicia laten bereiden, „quod in mea Pharmacopoea ostendetur”, zoals hij schrijft.

Volgens de gebruiken van zijn tijd bezigt de schrijver de woorden „Apotheecq” en „Pharmacopoea” zowel voor het voorschriftenboek als voor de apotheek zelf en daarom is uit zijn geschriftje niet met zekerheid op te maken of zijn herhaalde aanvallen een gedrukte „Pharmacopoea Orientalis” gelden, die dan een voorloper zou zijn van de Bataviasche Apotheek van 1746 ²⁾. Wellicht zou dit de door Von Römer genoemde „Pharmacopoea Indica” uit 1684 kunnen zijn, waaromtrent verdere gegevens nog ontbreken ³⁾. Voortgezet onderzoek van de notulen en besluiten van Heeren XVII en van de Resolutien van Gouverneur Generaal en Raden van Indië kan misschien licht hierover verschaffen.

*) Publicatie No. 8 van de Commissie voor de Geschiedenis van de Pharmacie.

1. Pamflet 13951.

2. Dr P. H. Brans, Een Nederlands-Indische Pharmacopee, *Pharm. Weekblad* 1952, blz. 149—152.

3. Dr P. H. Brans, Overzicht van de Geschiedenis der Pharmacie in Nederlands Oost-Indie, *Pharm. Weekblad* 1951, blz. 849.

BRĒDA EN DE PHARMACIE *)

door

D. A. WITTOP KONING

Over de geschiedenis van de pharmacie te Breda is zover mij bekend nooit iets gepubliceerd. Collega Motké heeft de moeite genomen om, ter beantwoording van de enquête door de Commissie voor de geschiedenis der Pharmacie ingesteld, het gemeentearchief van Breda om inlichtingen te vragen. Door de buitengewone medewerking van de gemeentearchivaris kon hij ons een groot aantal gegevens, keurig gerangschikt op de naam van de apotheker, ter beschikking stellen waaruit ik aangevuld met eigen archief onderzoek, het volgende relaas kon opbouwen:

Op het einde van de middeleeuwen kent ook Breda reeds een apotheker. Een grafzerk (no. 46) in de Grote of O.L. Vrouwe kerk wijst uit, dat daaronder een apotheker J u a n i in 1525 begraven is.

Spoedig verschijnen er meer, in 1536 wordt J o b R u t h P e t e r s z o n e burger, in 1543 B e r n a e r t R o s a m s, in 1553 S y m o n S y m o n s z v a n R u t h e n in 1550 A n t h o n i s (H e n d r i x o f) H e r b e r t s z H o z e, afkomstig uit 's Hertogenbosch. In mijn artikel (1) over de apothekersgraven in de kerken van Nederland, noemde ik nog (W i) n a n t „die apteker sterf Ao M V C X X V..... den VIII dach in September”.

De eerste, J o b R u t h zal, gezien de verkoop van dit huis in 1586 door „wijlen W i j n a n d t J o b s v a n R u t h z o n e”, zijn apotheek gevestigd gehad hebben in het huis „de Swaen”, thans Grote Markt 40. Vervolgens zijn hierin gevestigd geweest M i c h i e l W e e r s (burger 1575) tot 1587 en G i j s b r e c h t E e l t k e n s v a n 's Hertogenbosch (burger 1588) tot 1594. Deze koopt van de weduwe van de bovengenoemde A n t h o n i H o z e het pand ernaast „de Wynthont”, thans Grote Markt 44, dat zijn dochter in 1657 wederom verkoopt aan H e n r i c k A n t h o n i s W i s s e m s (1630—1703). Na diens dood vinden wij N. W o l f f e r s, apothecaris, als bewoner van het huis. De oudste apotheken van Breda stonden dus waarschijnlijk aan de Markt.

Een belangrijk apotheker moet L u c a s S t a e s geweest zijn, die de eerste was in Breda, die „Veneetsche driakel” vervaardigde en daarvoor in 1595 en 1598 geschenken kreeg van de magistraat. Hij heeft zich echter niet altijd op zijn terrein gehouden, want in 1600 vinden we een verklaring van enige personen die door hem zijn genezen, terwijl hij in het zelfde jaar een contract afsluit iemand van een „accident in de mond” te zullen genezen. In 1610 was dit

*) Publicatie No. 7 van de Commissie voor de Geschiedenis van de Pharmacie.

1. *Pharm. Weekblad* 1940, p. 931.

gedokter zo erg geworden, dat de overheid er zich mee bemoeide. Drossaert, Borgemeesteren en Schepenen verklaren „sekerlick onderricht sijnde dat daghelicxs lancxs soo meer eenighe chirurgijns ende Apothecarissen deser stadt haere professie ende beroep te buyten gaende seer vermetelick ende tot groote pericle der crancken ende ghebreckelicke personen haer de medicijnen ende d'eygene ampt ende scientie der Doctoren sijn onderwindende soo int visiteren der voorsz krancken, drancken recepten en de andere medicamenten t'ordonneren, de waeteren te examineren ende eyndlik van alles sich te beroemen dat de geleerde daertoe geadmitteert sijnde nae lange studien grooten arbeydt ende experientien alleen is competerende... ordonneren statueren ende bevelen wel expres-selick mits desen dat voortaan geen chirurgijns ende apothecarissen soo binnen dē stad als buyten binnen de Baronie van Breda hun sulle vermijden int voorsz ampt ende professie van de medicijnen te treden.....”

Uit de aalmoezeniersrekeningen kunnen wij volgen welke apothekers de medicamenten aan aalmoezeniers-armen leverden, het zijn:

Henrick Anthonisz Wissem s	1612
Anthonie Wissem s	1629—1639
Gerard Gobbinx	1639—1641
Johan van Alphen	1660—1679
Johannes Wils	1664—1665
Jacobus Anssem s	1664—1671
Hendrick Camerlingh	1671—1702
Adrianus van Overvelt	1678—1682
Henrick Anthonisz Wissem s	1678—1679
Adrianus Smits	1685
Cornelis Camerlingh	1713—1727
Wed. Cornelis Camerlingh	1725—1742
Thomas Maximiliaan van Alphen	1717—1754
Johan Feuilletau de Bruyn	1727—1737
Wed. Johan Feuilletau de Bruyn	1737—1746
Henricus Franciscus van de Goorbergh ²⁾	1755—1756
Govert Michiel Feuilletau de Bruyn	1755—1792

Zien wij hieruit dat er meerdere apothekers tegelijk in Breda waren, duidelijker nog blijkt, dat in 1783 toen H. F. van de Goorbergh, J. H. Feuilletau de Bruyn, G. M. Feuilletau de Bruyn, Bastiaan Huysers, Ludovicus Ingenhousz, de Wed. J. F. Sebastiani, Ambrosius Simon, en Franciscus Xaverius van Tilborgh, dus 9 apothekers medicamenten leverden aan zieke armen. Dergelijke leveringen vonden plaats in 1689 aan Gast-, Wees-, Armkinder- en Oudemanhuis door Francois Beens en aan Hospitaal en Bayert door Hendrick Camerlingh en in 1711 aan Franse gevangenen door dezelfde. In 1797 voorzag In-

2. Zijn zoon *Egidius Frederick* was ook apotheker te Breda.

genhousz „op stadskosten noodlijdenden die door de stadsdoctor bediend werden”.

Wat de sociale positie betreft, blijkt, dat verschillende apothekers schepen geweest zijn en wel Johan van Alphen, Hendrick Camerlingh en Adrianus van Overvelt, allen omstreeks 1670.

De belangrijkste kwestie in Breda is wel geweest het verzoek in 1696, door de apothekers aan Burgemeesteren gericht, om een eigen gilde te krijgen. Het originele request is niet meer bewaard gebleven, wel echter het advies van de stadsdokter Dr van Campen, waaruit we een voldoende beeld krijgen van de inhoud van de voorgestelde gildebrief en de pharmaceutische toestanden in Breda. Het blijkt dat de keur van Haarlem (3) tot voorbeeld gediend heeft en dat het advies vergelijkt met de keuren van Zierikzee (4), Utrecht (5) en Amsterdam (6). De achtereenvolgende artikelen hielden zich bezig met de volgende punten:

Art. 1. „Het maecken ende vercoopen van medicamenten soude kunnen toegestaen worden aen diegene die nu ettelikke jaeren winckel hebben gehad ende daer voor erkent sijn, dog die nog geen winckel op hebben, haer te laeten examineren 't sij hier ofte elders, opdat de Doctoren, op haere winckels ordonnerende, sig mogen betrouwen op haere bequaemheyd.” (Utrecht art. 1, Zierikzee art. 2).

Art. 2. „Raeckende het Examen” zonder echter de stadsdoctoren daarbij te betrekken.

Art. 3. „Aengaende het toelaten tot het examen” (Haarlem art. 2).

Er werd een leertijd van 4 jaren gevraagd.

Art. 4. „Raecht de betalinge tot onderhoud van 't Gilde” (Haarlem art. 6).

Art. 5. Exameneisen (Haarlem art. 7).

Art. 6. Over het gereedmaken der voorschriften, waarbij volgens van Campen uit het Haarlemse art. 11 „ten quaeden trouwe agtergelaeten de naarvolgende woorden: Eyndelik der Doctoren in Medicina praescriptien punctuelik te sullen agtervolgen, niets in deselve t alderminste te veranderen of uyt de selfde agter te laeten. Ende niet naer het ooge, maer by maete ende gewigte te bereyden”. (vgl. Zierikzee art. 6).

Art. 7. „Van t visiteren der Winckels (Haarlem art. 12) maer heel verandert want de Haerlemse segt niet eenmaels des jaers maer viermaels ofte meer naer vereysch van saecke meermalen des jaers.”

Van Campen maakt bezwaar tegen het feit, dat de doktoren niet met de visitatie belast waren, zoals in Zierikzee (art. 4), Utrecht (art. 6) en Amsterdam.

3. W. F. Daems, Uit de geschiedenis der Pharmacie te Haarlem; tijdschr. v. Artsenijk, 1943, p.

4. Op deze keur kom ik binnenkort nog terug.

5. Deze keur is opgenomen achter de Pharmacopoea Ultrajectina van 1656.

6. Stoeder Geschiedenis der pharmacie in Nederland p. 92.

Art. 8. In tegenstelling tot de Haarlemse keur, die verplicht van winkelhoudende drogisten de simplicia te kopen, wil Breda wel toegestaan zien, dat die van „omloopers” gekocht worden, „dog dat gehouden sullen sijn sulcks aen den knegt bekend te maken”.

Art. 9 tot 11. Over de meesterknecht (Haarlem art. 22-23).

Art. 12. De leerjongen en meesterknecht worden uitbesteed door de gildeknecht (Haarlem art. 29).

Art. 13. Verbod tot uitoefening van de pharmacie door de medicus (Haarlem art. 30). Het artikel van Haarlem (31), inhoudende het verbod tot uitoefening der geneeskunde door de apotheker werd echter weggelaten. *V a n C a m p e n* vroeg zijn Haarlemse collega *v a n D a l e* om inlichtingen.

Art. 14. Verbod om zich op het terrein van de chirurgijn te begeven (niet te Haarlem, Zierikzee art. 10, Utrecht art. 9).

Art. 15. Schijnt de apotheker vrij te willen laten de geneeskunde te helpen uitoefenen, *v a n C a m p e n* acht dit „gants ongerijmt impertinent ende ongefondeert” en wijst op het feit dat reeds in 1610 een verbod hiervan uitgevaardigd was.

Art. 16 en 17. Verkoop van geneesmiddelen door onbevoegden (Haarlem art. 32 en 33).

Art. 18. Regelt het bestuur van het gilde (Haarlem art. 34), waar de doktoren weer buiten gehouden werden.

Art. 19. Slotartikel (Haarlem art. 36).

Art. 20. Waarvan de inhoud niet blijkt, acht *v a n C a m p e n* „billick ende noodzakelik”.

Art. 21. „raeckt het Cramersgilde”.

Uit de Haarlemse keur werden weggelaten het art. 15, regelende het „quid pro quo” (Zierikzee art. 6, Utrecht art. 7), art. 16 over de bereiding van de theriak (Utrecht art. 4), art. 13 en 14 over de bereiding volgens de Pharmacopee (Utrecht art. 3).

Dr v a n C a m p e n meent aangetoond te hebben „hoe onbillig sig deselve tegens aller andere steden Gildebrieven aenloopende hebben gedragen, waerdig om totaliter gerejecteert te werden, als synde ten deelen impertinent, ten deele grootlicxs gheinteresseert, ten deele al te wydloopig voor eene stad als Breda is.”

Hij zet nu nog eens in breedvoerige fulminaties zijn bezwaren uiteen en wel:

1e. dat de doktoren niet deelnemen aan de visitatie, de apothekers zouden elkaar hierbij in de kaart kunnen spelen;

2e. dat de dokter niet aanwezig is bij de examinatie, waarbij hij insinueert dat de apothekers zo makkelijk zoontjes en neefjes zonder voldoende kennis kunnen doorlaten;

3e. dat nergens staat dat de apothekers niets veranderen zullen in het voorschrift van de medicus;

4e. het toelaten van het kopen van simplicia van omlopers; als voorbeeld stelt hij olie van oranjeschillen, die hij voor één gulden bij een „chimis apotheker tot Amsterdam” kocht en die zij hier voor

4 stuivers kochten, waar echter „wel drie deelen ol van terpentijn waeren”;

5e. het visiteren der zieken door de apothekers; de apotheker zou zich, doordat hij de recepten van alle doktoren kent, bekwaamer voelen dan de dokter die slechts zijn eigen recepten kent; de apotheker zou dan de patiënten bezoeken en de apotheek aan zijn meesterknecht overlaten. Het is volgens hem een toestand, die lang getolereerd is, maar reeds in 1610 verboden was. Een apothekersknecht zou „byna de meeste practick van de stat door oppassen ende siecken dag en nacht te dienen, naer zich hebben getrocken”.

6e. dat zij de theriak en mithridaat willen maken zonder eerst de grondstoffen te laten controleren. Hierbij vermeldt hij dat „nog hedendaegs in Asia door ordre van den Turcksen keyser van seeckere daer toe bequaeme luyden word in een groote menigte gemaect ende versgelt t geheele lant door gesonden ghelijck sulcx getuiygt Prosper Alpinus (7) de Medicina Agyptiorum, wordende oock de slangenkoekjes daer in comende om bedrog te myden tot Venetiën gheprepareert ende met het wapen van de Republiek versgelt”.

Dit relaas vol insinuaties werd in handen van de apothekers gesteld, die daar merkwaardig rustig antwoord op gaven. Zij verklaarden „geerne te sullen sien dat de Stadsdoctor de moeyte gelieve te nemen” de visitatie by te wonen en syn gaarne bereid hem bij de examens toe te laten. Zij zien echter geen bezwaar in het kopen van omlopers, omdat er nu toch visitatie is. Ook zullen zij zich „stiptelyck houden binnen de paelen van haere bedieninge ende mitsdien sigh onthouden van het doen aderlaten clysteren, purgeren, ofte eenige andere soorten van medicamenten ingeven, appliceren ofte te doen appliceren sonder prevallabile ordonnantie ende voorschrift van de Doctores Medicinae. Alsmede haer onthouden van het visiteren der krancken, maer de handt van deselve geheel aftrecken”.

Zij aanvaardden de vier toe te voegen artikelen en laten het over of de dokter in het gildebestuur hoort. Zij zien nu geen bezwaren meer die de aanvaarding in de weg staan en verzoeken de zaak voortgang te doen vinden. Deze brief was ondertekend door 11 apothekers n.l. *Hendrick Camerling, Johan Stickers, Johannes Baptist Swysen, Gysbertus Seldenslagh, Ant. Mol, Cornelis Camerling, Adrianus Wissems, Henrick Wissems, Guilielmus Anssems, François Beens en Jacob Anssems.*

Toch is het om een of andere reden nooit zover gekomen, noch met de keur, noch met het gilde.

Het Gemeentemuseum te Breda heeft een pharmaceutisch hoekje waarvan de grote vijzel (8) met randschrift VOX MEA — VITA MAGISTRE „LOUIS INGEN-HOUSHZ” en „CIPRIANUS CRANS JANSZ AMSTELODAMI ME FECIT 1749” het be-

7. Hoogleraar in de botanie en pharmacologie te Padua, overl. 1617. Het bovenstaande boek verscheen nog in 1719 te Leiden.

8. D. A. Wittop Koning, Noord- en Zuid-Nederlandse Vijzel gieters Pharm. Weekblad 1939, p. 878.

langrijkste stuk is. *Louis Ingenhousz* was de vader van de beroemde bioloog *Jan Ingenhousz*.

Behalve de in het bovenstaande genoemde apothekers komen in de aantekeningen van het Gemeente Archief nog de volgende namen in de tussen haakjes daar achter genoemde periode voor.

Balju (1736), Lucas Baltus Bruininga (1786), Jacobus Delmot (te) (1705—1738), Joseph van den Elsacker (1796), Jacobus Cornelis v. d. Goorbergh (1790—1808), Guilhelmus de Grez (1806—1808), Jacobus Jaspers (1806—1808), Petrus Josephus Mattys (1766), Jean Mouchon (1677), Johannes Overduyn (1815), Johan Adriaan de Roode (1796), Augustijn van Rijckevorsel (1653—1699), Jan Francis Schooffs (1749), Johan Maximiliaan Simon (1790—1808), Jacob Sprongh (1688—1701) en Guilhelmus Franciscus Wendelincx (1806).

HET MEDISCH-PHARMACEUTISCH MUSEUM*)

door

D. A. WITTOP KONING

Wanneer U straks als eersten, het nog niet officieel heropende Medisch-Pharmaceutisch Museum bezichtigen zult, moet U niet denken in een nieuw museum te komen, dat binnenkort zijn deuren voor het eerst zal openen. Het Medisch-Pharmaceutisch Museum heeft n.l. al een lange geschiedenis, een geschiedenis van 50 jaar. Want het zal dezer dagen juist 50 jaar geleden zijn, dat het op een andere plaats en in een andere vorm begonnen is. Aan die 50-jarige geschiedenis gaat nog een voorgeschiedenis vooraf, zodat wij tot het jaar 1887 terug moeten gaan, toen n.l. het Departement Utrecht van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Pharmacie op de algemene vergadering een voorstel indiende om te komen tot inrichting van een museum van, voor de geschiedenis der pharmacie belangrijke, voorwerpen. Er werd een commissie benoemd, bestaande uit de heren *Gantvoort*, *Guldensteden*, *Egeling* en *Jac. Polak*, waarvan de laatste reeds het volgende jaar vervangen werd door *A. J. Rijk*, die de ziel van de commissie zou worden.

In het eerste jaar werden een drietal oproepen geplaatst om voorwerpen af te staan voor het museum, waarvan de laatste eindelijk resultaat had. De moeilijkheid was echter om een geschikte ruimte te vinden om de voorwerpen op te stellen. In 1895 werd de museum-inventaris opgesteld op de pharmaceutische tentoonstelling en vervolgens het jaar daarop afgestaan aan het Rijksmuseum en daar geplaatst in een donker, ondergronds lokaal. Dit bleef zo tot 1900, toen *Dr C. E. Daniels*, bibliothecaris van de Maatschappij tot

*) Voordracht gehouden op de vergadering van de Kring Benelux voor de Geschiedenis van de Pharmacie op 1 November 1952.

bevordering der Geneeskunde medewerking verzocht om te komen tot een historisch geneeskundig museum in het Stedelijk Museum te Amsterdam en dit na voltooiing aan de Gemeente over te dragen. Hij wenste hierin op te nemen een apotheek met bijbehorend laboratorium, en riep de hulp van het hoofdbestuur in om het rijk "bewegen, deze voorwerpen aan de gemeente in bruikleen af te staan. Dit werd in 1901 toegestaan, waarmee de collectie een goed onderkomen gevonden had.

Van der Wielen¹⁾ beschrijft de inrichting in het Stedelijk Museum, waaruit wij zien, dat er een apotheekruimte „d' Moor, gestigt 1738" was, een laboratorium, trouwe navolging van dat van Antoni d'Ailly uit 1812, zoals het weergegeven is op de beide aquarellen van J. Jelgershuis, een krankzinnigenzaal (hokkenzaal) met dwangbedden, dwangbuizen, isoleerhok enz. en een kraamkamer, ingericht naar een tekening van Cornelis Troost.

De commissie van Toezicht bestond in 1905 uit Dr C. E. Daniëls, A. J. Rijk en P. van der Wielen. In de tweede uitgave van de gids²⁾ duikt de vijfde afdeling op, voordien verzameling van allerlei curiosa, thans de zogenaamde Boerhaavezaal. De Boerhaavezaal, het laatst verschenen, zou ook weer het eerst verdwijnen, ik kan mij niet meer herinneren deze intact gezien te hebben, zodat die al bijna 20 jaar verdwenen is. De overige ruimten bleven practisch ongewijzigd tot 1947.

Van der Wielen viel het in zijn beschrijving van 1902 reeds op, dat de zaak weinig homogeen was, het laboratorium was bijna een eeuw jonger dan de apotheek. Er zijn meer bezwaren aan te voeren, en wel dat de apotheek overladen vol was met allerlei, dat er niet of nauwelijks thuishoorde en dat men in 1902 niet beschikte over een oude betimmering, behalve waarschijnlijk de tafel, en kasten enz. heeft laten maken, die, hoe goed bedoeld, niet de indruk van 1734 konden geven.

In 1947 moesten het Medisch-Pharmaceutisch Museum en het Museum voor Tijdmeetkunde het veld ruimen voor de steeds groeiende collectie moderne kunst van het Stedelijk Museum. Het Nederlands Openlucht Museum te Arnhem meende zich over het eerste te kunnen ontfermen, terwijl het tweede opgeslagen werd om dat tot de huidige dag te blijven. Het Medisch-Pharmaceutisch Museum werd op transport gesteld naar Arnhem en daar voorlopig opgeslagen. Toen werd ook Amsterdam weer wakker en wilde deze zaken weer naar de hoofdstad teruggebracht zien. Nieuwe transporten, nieuwe opslag, nu op de zolder van het Gemeentelijk Verzorgingshuis voor Ouden van Dagen aan de Roeterstraat, volgden. Er werd weer een commissie van toezicht in het leven geroepen, bestaande uit Prof. van Rijnberk, Dr Schoute, Prof. Forbes en ondergetekende, die nog weinig kon beginnen, zolang geen ruimte gevonden was om het museum weer op stellen.

¹⁾ P. van der Wielen „Het Medisch-Pharmaceutisch Museum" *Pharm. Weekblad* 1902 no. 39.

²⁾ Gids voor de bezoekers van het Geschiedkundig Medisch Pharmaceutisch Museum. Tweede druk, Amsterdam 1913.

Inmiddels waren wij in 1949 zo gelukkig, de betimmering te kunnen kopen van de Louis XVI banketbakkerij op de hoek van de Utrechtsestraat en de Herengracht, waarin vroeger een apotheek geweest zou zijn. Deze betimmering werd door mij opgesteld op de tentoonstelling De Oude Apotheek te 's-Gravenhage (1949) en het volgende jaar op de tentoonstelling Vroedmeester, Pillendraaier en Liefhebber der Natuur te Amsterdam. Beide malen werd de rijke collectie Delftse potten van het Museum hierin tentoongesteld. Eindelijk deed zich een gelegenheid voor, bescheiden ruimte te krijgen voor het Museum in het te restaureren Wijnkopersgildehuis in de Koestraat. De Gemeente stelde het subsidie afhankelijk van de onderbrenging van dit Museum. Wij kregen de beschikking over de grote benedenzaal en mogen, zolang de Wijnkopers die niet nodig hebben, een kamer op de eerste verdieping gebruiken. Overduidelijk was het, dat niet alles hierin onder gebracht kon worden. Er moest een keuze gedaan worden en die is gevallen op de apotheek en, daarmee samenhangend, het laboratorium. Hiermede zouden de belangrijkste delen der collectie een veilig onderkomen hebben, de instrumenten uit de Boerhaavezaal waren door Dr Nuyens kort voor zijn dood overgebracht naar het gebouw van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, waar een mooie kast ervoor vervaardigd werd. Al zal het niet in de bedoeling liggen, deze voorwerpen daar nu voor goed te laten, zij zijn goed opgeborgen, wat van de overige delen niet gezegd kon worden. De kraamkamer bleek bij de reconstructie op de tentoonstelling in 1950 zodanig geleden te hebben, dat wederopstelling veel geld zou kosten. De resterende delen hiervan zullen voorlopig opgeslagen blijven. Rest nog het dolhuis; reconstructie hiervan is in de Koestraat onmogelijk doordat de verdiepinghoogte te gering is. Het blijft dus opgeslagen in het Gemeentelijk Verzorgingshuis en is gelukkig het gedeelte, dat daarvan het minste te lijden heeft. Het gevolg hiervan is, dat wij nauwelijks meer kunnen spreken van een Medisch-Pharmaceutisch Museum, aangezien slechts het pharmaceutisch gedeelte opgesteld kon worden. Van deze opstelling valt nog te zeggen, dat, wat de apotheek betreft, de beide bezwaren van de oude opstelling konden worden ondervangen, ten eerste door de nieuwe betimmering, die in tijd dicht bij het laboratorium ligt en ten tweede door verwijdering van alles wat niet in de apotheekruimte thuishoorde naar de tussenruimte, waar de oude betimmering uit het Stedelijk Museum gedeeltelijk herrezen is. Ik stelde mij voor, hier allerlei onderdelen als vizels, penningen, diploma's enz. te kunnen exposeren, maar bij het verwijderen uit de apotheek van voorwerpen, die er niet hoorden, bleek deze ruimte een soort voorraadkamer te worden, die zeer op zijn plaats is tussen apotheek en laboratorium. Hieraan ontbreekt natuurlijk nog het nodige, maar ik wil voorstellen, deze ruimte meer in deze richting te ontwikkelen. Daardoor gaan de overige zojuist genoemde zaken, uitgezonderd de vizels, naar de kamer op de eerste etage, die ik U nog niet kan laten zien wegens gebrek aan vitrine-materiaal. Hier komt dus de opleiding met simpliciakast, diploma's, de scheepsapotheken, penningen, gewichten enz. Hiermee loop ik al enigszins vooruit op mijn programma voor

de toekomst. Ik stel mij voor het magazijn meer in deze vorm te brengen door een kleine tafel met balans, dan uitbreiding van de outillage boven en vervolgens uitbreiding van het aantal Delftse potten met nog niet erin voorkomende versieringsmotieven en pottenbakkersmerken. Tenslotte uitbreiding van het aantal vijzels om te komen tot één exemplaar van iedere Nederlandse gieter. Dan zal geïnventariseerd en gecatalogiseerd moeten worden, waaraan nog zeer veel werk is.

U ziet dus, dat wij deze pharmaceutische collectie tot een typisch Nederlandse willen maken en niet willen proberen door het kopen van Italiaanse, Franse en andere buitenlandse potten een enigszins representatieve collectie hiervan te vormen. Dit zou schatten geld kosten en practisch onbereikbaar blijven.

Tenslotte ontbreekt nog volkomen een afdeling obsoleta, geneesmiddelen dus, die niet meer in gebruik zijn. Bruikbaar materiaal voor deze afdeling is reeds aanwezig en zou voornamelijk uit oude apotheken aangevuld moeten worden. Ook hierbij doet zich echter alweer de moeilijkheid van de plaatsruimte voor.

Het is moeilijk het terrein van het Medisch-Pharmaceutisch Museum af te perken van dat van het Rijksmuseum voor de Geschiedenis der Natuurwetenschappen te Leiden. Ook ik zal mij enigermate op de gebruikte instrumenten moeten instellen, zoals aerometers, thermometers enz. Het feit, dat Dr Ro o s e b o o m hier vanmiddag aanwezig heeft willen zijn, geeft mij echter het vertrouwen, dat zonder de terreinen nauwkeurig af te bakenen, een prettige samenwerking tussen beide musea mogelijk kan zijn.

Madame Roger Cazala. Les mortiers d' Apothicaires. Impr. Allier Grenoble 1953.

Het is een merkwaardige sensatie wanneer men zelf een boek over vijzels ter perse heeft een proefschrift over hetzelfde onderwerp te ontvangen. Aangezien de schrijfster de vijzel echter meer van de pharmaceutische kant beschouwt en ik het onderwerp meer van de kunsthistorische kant benader zullen beide boekjes elkaar eerder aanvullen dan overbodig maken. In tegenstelling met mijn boekje is het noch de bedoeling van de schrijfster geweest een lijst van vijzelgieters te leveren, noch een overzicht van hun werk te geven. Van de Franse vijzels noemt zij bijna uitsluitend die, welke voor de kloosterapotheken gegoten zijn. Vooral het tweede deel van dit boekje, waarin de vijzel als symbool in uithangtekens, wapens, jetons, ex libris enz. behandeld wordt, is de moeite waard. Frankrijk is rijk aan gildewapens en jetons en velen hiervan vertonen uiteraard de vijzel. Ook de beroemde Franse caricatuur ontbreekt natuurlijk niet.

De bronnen voor dit boekje zijn wat eenzijdig Frans geweest.
(D. A. Wittop Koning)

DE DORDTSE CONFRERY DER DROGBEREYKUNST EN DE PLAATS TUSSEN DE ANDERE APOTHEKERSGILDEN. *)

door

P. H. BRANS

Dans le livre „Geschiedenis der Pharmacie in Nederland” du Prof. W. Stoeder, il est question d'une confrérie des apothicaires de Dordrecht, confrérie qui aurait existé depuis 1367. Cette date est incorrecte et cette confrérie n'a existé que depuis le 14 avril 1666, soit 300 ans plus tard que la date indiquée. Néanmoins la ville de Dordrecht se place parmi les toutes premières des villes qui ont eu des gildes exclusivement composées de pharmaciens.

L'auteur donne un tableau aussi complet que possible de nos connaissances actuelles sur les premières ordonnances et sur les premières gildes connues, afin de faciliter l'étude de l'histoire de ces confréries de pharmaciens aux Pays-Bas.

In Stoeder's Geschiedenis der Pharmacie in Nederland wordt, nadat als oudst bekende Nederlandse apothekers genoemd zijn Theodorus uit 's Hertogenbosch in 1320 en Lambert uit Zwolle in 1341, gezegd:

„In Dordrecht waren er op St. Gillysdach of 's woensdags na St. Jansdach, uitgaende oegst, in 't jaar 1367, 32 Gilden en 8 Broederschappen of Confrerijen, waaronder de Drogbereykunst of Pharmacie, gezegd Aptekers, onder No. 5 wordt genoemd”. (1)

In verband met een herbewerking van het materiaal uit Stoeder's boek voor een nieuwe uitgave, leek het ons van belang iets meer te weten te komen van die broederschap, die ruim 200 jaar vroeger zou zijn tot stand gekomen, dan de eerste andere apothekersgilden hier te lande.

Raadpleging van de stukken in het Dordtse Gilde-archief gaf geen opheldering, integendeel. Een op perkament geschreven stuk (2) gaf een opsomming van 29 gilden en geen enkele broederschap, die in 1367 bestonden en daaronder was er geen enkele, die met de Drogbereykunst of Pharmacie werd aangeduid.

Gezien het feit, dat Dordrecht in de geneesmiddelhandel van die tijd een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld, gaf dit dus ons nog geen aanleiding de opgaaf van Stoeder terstond in twijfel te trekken. Jan I had Dordrecht in 1299 het stapelrecht verleend en in 1355 dit nog zodanig uitgebreid, dat feitelijk geen vervoer van goederen langs de Hollandse stromen mogelijk was, zonder dat deze in Dordrecht ter markt kwamen en dan met schepen, aan Dordtse kooplieden toebehorend, verder vervoerd werden. Men

*) Voordracht gehouden voor de Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux (Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie) te Amsterdam op 1 November 1952.

Publicatie van de Commissie voor de Geschiedenis van de Pharmacie No. 5.

treft in de stadsrekeningen van Dordrecht herhaaldelijk de aankoop van specerijen aan. (3)

Voor het vormen van een gilde waren een aantal kunstbroeders nodig, die aanvankelijk een geestelijke broederschap ter eere van een bepaalde heilige, de patroon van het ambacht, een altaar stichtten of op andere wijze van hun gemeenschappelijke devotie deden blijken. Naast die religieuze belangen zijn echter spoedig ook de materiële belangen een rol gaan spelen, welke leidden tot de oprichting van de economische vakgilden, die vooral in de bloeitijd van hun bestaan het hooghouden van hun bedrijf en het verbeteren van economische bestaansvoorwaarden zich tot doel stelden (4).

Dat de Dordtse apothekers in een gilde elkaars steun zouden hebben gezocht om de achteruitgang van de Dordtse handel, ondanks alle beschermende maatregelen, het hoofd te bieden, was aan te nemen, maar dat er destijds in Dordrecht al voldoende apothekers waren voor het stichten en onderhouden van een broederschap, is nergens vermeld. Bovendien zou er van deze broederschap uit 1367 toch wel enig spoor in Dordrecht's voorbeeldig geordend en geïnventariseerd Gildenarchief te vinden moeten zijn en ook dit was niet het geval.

Stoeder heeft blijkens zijn voorrede, bij het bijeenbrengen van het materiaal voor zijn boek, de medewerking gehad van de Departementen van de Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie en daarbij wordt het Departement Dordrecht met name genoemd. (5) De welwillende, maar historisch niet geheel getrainde, medewerkers uit Dordrecht hebben zich blijkbaar er mede vergenoegd om de oudere gegevens uit verzamelwerken te putten om zo het moeizaam raadplegen van in oud-Hollands schrift gestelde stukken te ontgaan. In 1677 is te Dordrecht van de hand van Matthys Balen verschenen „Beschryvinge der Stad Dordrecht” en in dit boek worden op bladzijde 76 eerst beschreven de 29 gilden uit 1367, dus zonder de apothekers. Dan volgt een nieuwe alinea, die aanvangt met de woorden: „Hedendaagse Gilden” en dan volgen 32 gilden en 8 broedersschappen, die dus in 1677 bestonden en daaronder als No. 5 de *Confrery der Drogberey Kunst, of Pharmacia, gezyd Aptekers*. De berichtgever van Stoeder heeft door het over het hoofd zien van het woord „Hedendaagse” het ontstaan van onze confrery, zoals wij zullen zien, bijna 300 jaar vervroegd. Voor geschiedvorsers moge tevens hierin een fingerwijzing liggen, steeds zoveel mogelijk de originele stukken te raadplegen, als deze bereikbaar zijn. *)

De opgaaf van Matthys Balen klopt uitstekend met de stukken. In het Gildenarchief treft men aan het reglement van de broederschap dato 3 Mei 1666 (6) en een notulenboek over de jaren 1666—1708 (7) en later. Deze „Dordtse Confrery” werd gesticht krachtens een „Consideratie op het formeren van een Confrerij der aptekers deser stee” dato 18 December 1655 (8), waarvan de tekst aldus luidt:

*) De bladzijden 76 en 77 van het boek van Matthys Balen zijn op de volgende pagina's gereproduceerd.

76		B E S C H R Y V I N G	
		1418. Van Flips den Eersten.	
		1425. 1447. Van Karel den Eersten.	
		1467. Van Maximiliaan en Maria.	
		1478. Van Flips den Tweede.	
		1494. Van Karel den Tweede.	
		1515. 1540. 1541. Van Flips den Derden.	
		1555. 1561. Bechulven de Handvesten der Boeten, het stellen van Hooge	
		Ambten, 'tgeven van Koeren en Ordonnantien, ande Gilden, Ambochten,	
		Neringen en Broederschappen.	
		En warden de Gilden met 'er onderhorige, op S. Gillijs dach of 's Woendages	
		na S. Jans dach uyt gaende Oegst in 't Jaer Ons Heeren M. ccc. Lxvii.	
GILDEN. 1567.	1. Vleeschhouwers, Te weten vande Grote	ters, Beeldmakers ende Glazemakers.	
	en Kleyne Vleys Halle.	15. Mastfieners ende Tegeldeckers.	
	2. Vifch kopers, van den Grote en Kley-	16. Nieu-Scoemakers ende Huydevetters.	
	ne Vis-Markt.	17. Oude-Scoemakers,	
	3. Scipade, als 't Grote Gilde, 't Oude	18. Plattinie makers,	
	Gilde, 't Gild vande Maze, Van 't Eynde,	19. Sceners, mitter droghet Scare ende	
	Van den Riedijck, en van den Spoeyc.	Boerdmakers.	
	4. Hout-copers, Van S. Niklaes,	20. Rieddeckers ende Leemers,	
	5. Hout-timmerluden, Cupers, Scrin-	21. Linné Wevers,	
	makers, ende Bordehouwers,	22. Hand-scoemakers, Borfentmakers ende	
	6. Scip-timmerlode.	Tas makers.	
	7. Backers.	23. Zaghers.	
	8. Brouwers.	24. Knopen van Wijn-Ambocht,	
	9. Mariluden.	25. Wolle-wevers, Volres, Ramers, Ver-	
	10. Yzerfmeden.	wers ende Wolle-copers.	
	11. Wantfieders.	26. Bont-werkers,	
	12. Nieu-Cledermakers,	27. Appel-copers.	
	13. Oude-Cledermakers.	28. Mandmakers, ende	
	14. Silversfmeden, Riem makers, Pot gie-	29. Moelmaers,	
Hedendaagse Gilden met 'er onderhorige, uyt welkers getal, aan 12 der			
zelve, zijn Betroude de Sluotelentotte Yzere Kasse, staande ter Kamer van de			
Heeren BURGERMEESTEREN. Die wy mette Letteren A. B. C. zullen anwyzen.			
1. Vleeshouwers, A. een Sluétel.	14. Chirurgijs.		
2. Hout-kopers, B. Idem.	15. Huys-timmerluden, H.		
3. Wantfieders.	16. Kuypers.		
4. Mazelaars, C.	17. Schrijn-werkers.		
5. Schippers Gilde, D.	18. Mitzelaars.		
6. 't Grootte Gilde.	19. Koemans, I.		
7. Spruyenaars, E.	20. Vis-kopers, K.		
8. 't Gild van den Eynde, gezejd Tappers.	21. Appelkopers.		
9. Ryedykers, gezejd Schippers.	22. Mandmakers.		
10. Schip-timmerluden.	23. Verwers.		
11. Heer van S. Jan, gezejd Kleermakers, F.	24. Schoenmakers, L.		
12. Bakkers, G.	25. Oude Schoenmakers.		
13. Droogfcheiders.	26. Oude Kleerkopers.		
	27. Bont-		

Consideratien

op het formeren van een Confrerij der aptekers deser steele

1 Dat de confrerij sal reregeert werden bij een doctoor als overman ende twee apothekers als deekens

2 Dat een overman sal gestelt werden bij de Ed Heeren vande Gerechte ende continueren een twee a drij jaeren ofte soo lang als haere Ed selfde sal gelieven ende de dekens twee jaeren dienen mits datter ijder jaer een sal afgaan in toecomende, ende om dit te bequaemer in treijn te brengen sal de jongste van de eerste deekens het eerste jaer afgaan ende den outste twee jaeren blijven dienen, ende de afgaende dekens 2 jaren stil staen

3. Dat de deekens sullen gecooen werden bij de gemeene confrerij met pluralitejt van stemmen ende of die quamen te steken met lootinge.

4. Dat niemant voortaan Apothekers winkel sal moogen opsetten ofte eenige gecomponeerde medicamenten vercoopen van wat qualitejt ofte neeringe hij soude moogen zijn ten sij hij een borger deser stede ende in toecomende een behoorlijke proeve sal hebben gedaen, ofte ijder Reijs te verbeuren vijf gulden ten profijt van de confrerij.

5. Die geneegen is sijn proef te doen, sal gehouden sijn sich selven aende overman ende deekens te adresseren, ende op haer versoeken dat sij een dach beraemen, tot het doen van sijn examen het welke sal geschieden ter presentie ende ten aenhooren van den overman ende deekens ende de geheele confrerij.

6. Den requirant sal vooraf gehouden sijn te bewijzen met behoorlijke Testimonia dat hij drij jaeren op een winckel als leerling, ende daer nae noch twee jaeren op andere winckels als meester knecht gestaen ende sijn meesters met bekoorlijke dienstbaerheijt voldaan ende de const met vlijt geleert heeft.

7. Hij sal moeten met respect antwoordt geven op sodanige vrage als den overman ende dekens hem sullen voorstellen ende toemaeken vijf composita diemen als dan sal goetvinden, met eenen oock de naem ende onderscheijt noemen, van cruiden droogen diemen hem sal voorstellen, ende dat voornaemelijck van soodanigen die meest int gebruijck sijn ende oock alle compositien int Latijn bescreven te moeten vertalen.

8. Of het geviel dat een leerling sijn meester door de doot ofte anders verloor ende sijn leerjaren niet ge eijndigt waeren soo sal hij maer gehouden sijn den resterenden tijt dieder ontbreekt aen sijn leerjaeren op een ander winckel te voltrecken.

9. Dit alles tot contentement van den overman ende deekens ende de geheele confrerij voldaan sijnde salmen hem admitteren mits betaelende de somme van tien ponden vlaems ofte seſtich guldens te distribueren, vier gulden voor den overman ende voor ijder deeken 3 gulden ende het resterende tot profijt van de heele confrerij mits dat een apothekers soon van dese confrerij sal mooge volstaen met de helft van tgeene is ten profijte van den confrerij, ende of het geviel dat imand onbequam gevonde wierde salmen hem wt stellen een geheel jaer ende ses weecken.

10. Geene apothekers sullen vermogen int maeken van haere medicamenten andere voorschriften te volgen als die van Amsterdam ofte soodanige als de heeren doctoren sullen geve vinden.

11. Ijder sij verbonden sijn winckel wel voorsien te houden soo wel van simplicia als composita ende op dat hier in niemant door fraude ofte naelaticheijt koome te misse soo sal den overman ende deekens twee maels des jaers de apothekers winckels moogen visiteeren, ende dat op soodanige tijden des jaers als haer sal goeduncken, ende oft quaem te gebeuren datse iets vonden dat door outheijt bedorven ofte crachteloos geworden was, ofte datter iets in haere composita gebrack ofte naer de konst niet was gemaect, soo sullen sij vermoogen die op staende voet wechwerpen ende daer toe een boette als overman ende dekens naer gelgentheijt sullen vinden te behooren ten profijte vande geheele confrerij.

12. Ende oft gebeurde niet tegenstaende de jaerlijxe visitatien imant bedorve droogen ofte medicamenten quaeme te vercoopen oft het ene voor het ander valselijck quaeme te geven soo sal deselve verbeuren de somme van 4 gulden ten profijt van de gemeene confrerij.

13. Als een Apotheker compt te sterven sal sijn weduwe moogen de winckel aenhouden, met een meester knecht ende daer voor betaelen de somme van tien gulden soo dijkwijs als sij van knecht comt te veranderen ende dat ten profijt van de gemeene confrerij, mits dat de meester knecht getoont sal hebben behoorlijke testimonium.

14. Dat niemant van de confrerij sal vermoogen Theriaca ofte mitridatium te maeken voor al eer dat de simplicia exacte gedispenseert sijnde vanden overman ende deekens gevisiteert sullen sijn, ende goet gevonden sijnde op staende voet bij den anderen gemenckt sullen werden ende wie sulcx doet sonder gevisiteert te werden sal verbeuren ses guldens tot profijt van de gemeene confrerij.

15. Geen apothekers sullen vermoogen eenige composita van droogisten te coopen ten ware eenige bij de confrerij ingewillicht soude comen werden door haer moeilijcke praeparatien ende groote oncosten, anders ijder reijs te verbeuren 6 guldens ten profijt van de gemeene confrerij.

16. Niemand van de confrerij sal vermoogen eenige medicamenten te leveren aan imant die een ander apotheker over geleeverde medicamenten schuldich is, naer dat hem sulcx door den overman ende dekens verboden sal sijn op peene van twee guldens voor ijder medicament te verbeuren ten profijt als boven.

Dit aldus provisioneel geconciept gearresteert ende geconcludeert bij alle de apotheekers deser stede.

Actum binnen Dordrecht den 18 December 1655:

Dionysius vander Dach	Justus Theophilus Coxius
Joannes Boucquet	Cornelis de Jonge
Adrianus van Driell	Mattheus Codeus
Abraham Heijbloms	Simon vander Stel
Cornelis Bacxss	Nicolaus Rijckart
Johannes Brinckhoff	W. van Braem
M. Huijghens	

Het gilde, gesticht 14 April 1666, heeft op 3 Mei 1666 een reglement en ook vanaf die datum notulenboeken. De vermelding van het gilde uit 1367 door *Stoeder* is dus onjuist, hoewel het spijtig is, dat door de oplossing van het raadsel het Dordtse gilde 300 jaar jonger werd. Toch maakt Dordt ook dan nog geen slecht figuur met het gilde, zoals uit het volgend overzicht zal blijken. De plaatsnamen zijn ten behoeve van bronnenstudie alphabetisch gerangschikt en met de oudste ordonnantie's etc. in een tabel samen-gevat.

Alkmaar. Nadat in 1706 de keur op de apothekers was gewijzigd, werd op 20 October 1723 opgericht het *Collegium Medicopharmaceuticum* (9), dat de stoot gaf tot de uitgave van de *Alkmaarse Pharmacopoea* in dat jaar. Van het uit 1552 daterende *Chirurgyngilde Cosmas en Damianus* maakten apothekers zeker sedert 1695 deel uit. (10)

Amsterdam. Als in zoveel andere steden waren de apothekers te Amsterdam eerst met andere neringdoenden opgenomen in het *Kramers of St. Maartensgilde* (11). Op 23 December 1519 verscheen een keur betreffende apotheken en in punt 7 werd het toezicht er over opgedragen aan de Deken van St. Lucas (12). Op 26 April 1550 wordt deze keur vernieuwd en werd de Deken van het St. Lucasgilde weder als visitator aangewezen. (13)

Hoewel Amsterdam met de uitgave van de *pharmacopoe* in 1636 de andere steden tot voorbeeld is geweest, is men van mening, dat het gildewezen in Amsterdam eerst laat tot ontwikkeling is gekomen (14).

Vóór de verschijning van de *pharmacopoe* werd op 29 April 1636 een er mee samenhangende keur afgekondigd en hierin zagen 66 apothekers aanleiding aan het Bestuur der Stad te verzoeken zich van het *Kramersgilde* te mogen afscheiden (15) tot een afzonderlijk gilde. Op 15 Januari 1638 verscheen de „Ordonnantie tot oprichting van een afzonderlijk Apothekersgilde binnen Amsterdam”, waarvan *Stoeder* de tekst geeft (16). Naar de letter is die ordonnantie niet uitgevoerd, want het *Collegium Medicum*, dat hierop tot stand kwam, omvatte niet uitsluitend apothekers doch ook doctoren en chirurgyns.

Wittop Koning publiceert (17) de tekst van een verzoek-

schrift in 1618 door de gezamenlijke doktoren en apothekers tot het Stadsbestuur gericht om de sedert 1593 afgeschafte „Vergadering van Doctoren ende Apothekers” wederom in te stellen, terwijl in een rapport, vermoedelijk uit 1637, sprake is van het „vervallen St. Lucasgilde der Medicyns en Apothekers”, waaruit zou kunnen worden opgemaakt, dat van 1519 tot omstreeks 1593 de apothekers deel uitmaakten van dat gilde.

Arnhem. Van der Wielen heeft geen gegevens over gilden kunnen vinden (18).

Bergen op Zoom. In de omstreeks 1530 gegeven instructie, waarin verschillende eisen en voorwaarden voor de uitoefening van het beroep worden genoemd, wordt niet over broederschap of gilde gesproken. (19)

Bolsward. Volgens Hunger schijnt in 1613 een gilde te zijn gevormd, waarvan de apothekers deel uitmaakten, maar de tekst van het privilege is verloren gegaan. In 1662 werd deze „gerenoveert” en in 1665 en 1675 aangevuld. (20)

Brielle. Op 15 September 1579 wordt het eerste „Privilegie voor de Doctoren, Chirurgyens en Apothekers” uitgegeven, waarvan Stoecker (21) de tekst heeft gepubliceerd en waarbij de apothekers met de medisyens en chirurgyens het *Cosmas en Damianus Gilde* vormden. (22)

Delft. De tekst van de gildebrief van 29 September 1682, waarbij een *Collegium Medico-Pharmaceuticum* werd ingesteld, is gepubliceerd door Van der Wielen. (23)

Dordrecht. Nadat bij Consideratie van 18 December 1655 tot oprichting van een *Confrery der Drogbereykunst* was besloten, duurde het tot 14 April 1666 vóór deze werd opgericht. De keur van 24 Juli 1591 kan dan ook niet aan de Confrery der Drogbereykunst zijn gegeven, zoals wij nu kunnen weten. (24)

Enkhuizen. In 1786 werd een *Collegium Medico-Pharmaceuticum* opgericht. (25)

's Gravenhage. In het archief wordt niet vóór 1580 melding gemaakt van apothekers, die zich alsdan lieten inschrijven bij het „St. Lucas- of Schildersgilde”, ofschoon zij eigenlijk behoorden tot het St. Nicolaasgilde, met de „Kramers, Kruideniers en Vette Wariers”. Op 23 November 1629 werd aan de apothekers de eerste gildebrief verleend op grond van het feit, dat hun beroep geen gemeenschap had met de kramers en andere neringdoenden, maar als vrije delen der geneeskunst van nu af een afzonderlijk gilde zouden vormen, dat evenwel het verband met het St. Nicolaasgilde aanvankelijk niet geheel heeft verbroken. (26)

Groningen. Sedert 1633 (27), volgens anderen sedert 29 Januari 1644 (28), maakten de apothekers deel uit van het gilde der

Kooplieden en Cramers. *Stoeder's* opgaaf, dat zij toen al 200 jaar tot dat gilde zouden hebben behoord, behoeft nader onderzoek. (29)

Haarlem. Het staat vast, dat vanaf 1542 de Haarlemse apothekers deel uitmaakten van het *Comans of St. Nicolaasgilde* ook wel *Comans of Kramerygilde* genoemd, welke gilde dateert van 1407. (30) Vanaf 1661 maken de apothekers ook deel uit van het waarschijnlijk meer wetenschappelijke *Cosmas en Damianusgilde*, stammend uit 1537, dat echter tot de fusie met het op 5 November 1692 opgerichte *Collegium Medico-Pharmaceuticum* voornamelijk chirurgyns verenigde.

's Hertogenbosch. De apothekers schijnen in de 17e eeuw ook hier tot het *Kramersgilde* te hebben behoord. (31)

Leeuwarden. In de eerste uitgave van de „Leeuwarder Apotheek” in 1687 verschenen, was opgenomen een „Ordonnantie raakende de Apothekers ende d'Apotheek binnen Leeuwarden”. (32) Het *Collegium Medicum*, dat de stoot tot deze publicatie gaf, ontstond in 1686, minder als gilde dan wel als vereniging van *Medicinae doctores* in moderne zin. (33) De chirurgyns hadden al sedert 1626 hun gilde, maar van een apothekersgilde of deelneming aan andere gilden leest men niets. *Stoeder* vermeldt wel de verplichting der apothekers om in handen van Burgemeester en Schepenen de eed af te leggen en *Kulsdom* noemt een stedelijke taxe uit 1688.

Leiden. Nadat op 15 Januari 1638 8 Leidse apothekers reeds aan de Heeren van de Gerechte der Stad Leiden een request hadden gezonden, waarin zij zich beklagden over de concurrentie der doktoren en, waarin verzocht werd zich te mogen afscheiden van het *Gilde der Vettevariërs* en een eigen apothekersgilde te mogen oprichten, werd dit eerst op 22 December 1661 toegestaan. (34)

Maastricht. Op 1 Maart 1762 werd een nieuwe Broederschap van Apothekers en Drogisten opgericht. Of en tot welk gilde zij daarvoor hebben behoord is niet bekend. (35)

Middelburg. In 1587 werd de eerste ordonnatie op de apothekers gegeven. Deze maakten vanaf 1593 deel uit van het *Kramersgilde* tot 1797 toe. (36)

Nijmegen. Over de pharmaceutische geschiedenis is niet veel bekend en niets over een gilde. (37)

Rotterdam. Nadat sedert 1 September 1467 het *Chirurgynsgilde S. Cosmas en Damianus* had bestaan, gaf de keur van 6 Januari 1649, geamplieert op 5 Maart 1650, de Rotterdamse apothekers, die voordien van het chirurgynsgilde hadden deel gemaakt, een eigen gilde. (38)

Cohen (39) spreekt over een aantekening uit het notulenboek van het apothekersgilde, die gedateerd is in 1627. Dit is een abuis en moet zijn 1657 en die komt voor op de eerste bladzijde van het notulenboek van het in 1649 opgerichte gilde.

Utrecht. In deze stad bestond blijkens een ordonnantie uit 1545 op het vieren van de 27e September, de dag van St. Cosmas en St. Damianus, een gilde waarvan deze de beschermheiligen waren en waarvan de apothekers echter geen deel uitmaakten. Zij behoorden aanvankelijk tot het gilde der Marslieden. Op 23 October 1643 werd de eerste resolutie op de visitatie der apotheken uitgevaardigd, waarna bij resolutie van 13 Juli 1655, geamplieert op 20 Juli 1657, een apothekersgilde werd ingesteld (40), dat „apart en separaat zy van het gilde der Cramers en Botterluyde”. (41)

Vlissingen. *Stoed* er citeert het Privilegie van Vlissingen uit 1674, waarbij een apothekersgilde wordt genoemd, zodat het bestaan vanaf dat jaar zeker is. (42)

Workum. *Van Gils* beschrijft 8 lijkbaren, in de kerk te Workum bewaard, waarvan één kennelijk voor apothekers is bestemd geweest. (43) Dat men hier met „gildebaren” te doen zou hebben, moge voor andere beroepen worden aangenomen, maar dat het kleine Workum een apothekersgilde zou hebben gekend is niet waarschijnlijk, hoogstens samen met de beoefenaars van andere medische beroepen, maar zekerheid ontbreekt hierover.

Zaltbommel. Op 4 Januari 1783 werd een rapport op het apothekersbedrijf ingediend, maar een gilde of broederschap wordt niet genoemd. (44)

Zutphen. Hier vinden wij eerst op 14 Februari 1774 een reglement op de apothekers, zonder vermelding van een gilde. (45)

Zwolle. In deze stad kreeg het in 1537 gevormde St. Lucasgilde op 31 Juli van dat jaar een ordonnantie, waarin o.a. geneesheren en apothekers als leden werden toegelaten. (46)

Wij zien dus, dat de apothekers in zeer verschillend geaarde gilden zijn opgenomen geweest. Welke de oudste vorm is geweest, laat zich uit het beperkte materiaal, dat tot nu toe bekend is, niet zeggen, temeer daar het karakter der organisatievorm in den loop der tijden veranderde. *Van Dillen* zegt in zijn reeds aangehaald boek, dat tot in het begin der 16e eeuw te Amsterdam nog veelal de belangen van de „goddelijken dienst” in de gildebrieven overwegen, hoewel daarnaast ook de vorming van ziekenfondsen, z.g., „bossen” meer aandacht blijkt te trekken en weer later de bepalingen inzake bescherming tegen vreemde concurrentie en tot handhaving van onderlinge gelijkheid, voorschriften voor het meesterschap enz. op de voorgrond treden. Deze wijzigingen treden in

verschillende steden niet tegelijkertijd op en ook dit maakt dikwijls vergelijking moeilijk.

Een andere wijziging in het gildewezen was, dat de gilden, aanvankelijk niet verder dan in koopmansgilden en ambachtsgilden gescheiden, langzamerhand werden gespecialiseerd en dit proces voltrok zich het eerst in de grotere steden. Waarschijnlijk waren de Kremersgilden een der oudste gilden, waaronder de apothekers-cruydeniers zich schaarden, toenemende specialisatie gaf het aanzijn aan de „St. Lucasgilden der 7 vrije kunsten”, waartoe ook de geneeskunst behoorde en zo kwamen ook de apothekers daarin, met schilders en dergelijke. De chirurgijns organiseerden zich dan in St. Cosmas en Damianusgilden, soms met apothekers en later met de geneesheren in de collegia medica en als laatste stadium van specialisatie zou men dan de apothekersgilden kunnen zien.

Samenvattend vindt men dan, dat de apothekers in gilden of broederschappen verenigd waren in:

a) Kramersgilden: Haarlem 1542 — Middelburg 1593 — 's Hertogenbosch 17e eeuw — Groningen vóór 1633 — Leiden vóór 1638 — Utrecht vóór 1643.

b) St. Lucasgilden: Amsterdam 1519 — Zwolle 1537 — 's Gravenhage 1580.

c) St. Cosmas en Damianusgilden: Brielle 1579 — Rotterdam vóór 1649 — Haarlem 1661 — Bolsward 1662 — Alkmaar 1695.

d) Collegia Medico-Pharmaceutica: Amsterdam 1638 — Delft 1682 — Haarlem 1692 — Alkmaar 1723 — Enkhuizen 1786.

e) Apothekersgilden: 's Gravenhage 1629 — Rotterdam 1649 — Utrecht 1655 — Leiden 1661 — Dordrecht 1666 — Vlissingen 1674 — Maastricht 1762.

Apothekers in broederschappen of gilden:

Plaats:	Oudstbekende keuren of ordonnantien	samen met andere ambachten of neringen.	samen met geneesheren, chirurgijns en dergelijke.	uitsluitend apothekers
Alkmaar	1706		1695 Cosmas- en Damianusgilde 1723 Collegium Medico-Pharmac.	
Amsterdam	1519	vóór 1519 in Kramers- of St. Maartensgilde, daarna tot 1593 in St. Lucasgilde?	1638 Collegium Medicum	
Arnhem	?	?		
Bergen op Zoom	ca. 1530			
Bolsward	1613?		zeker in 1662	
Brielle	15-9-1579		1579 in Cosmas- en Damianusgilde	
Delft	1682		1682 Collegium Medico-Pharmac.	
Dordrecht	24-7-1591			14-4-1666

Plaats:	Oudstbekende keuren of ordonnantieën	samen met andere ambachten of neringen.	samen met geneesheren, chirurgyns en dergelijke.	uitsluitend apothekers
Enkhuizen	7-12-1636?		1786	
's-Gravenhage	23-11-1629	sedert 1580 in St. Lucas of Schildersgilde.		23-11-1629.
Groningen	1729	1633		
Haarlem	5-11-1692	sedert 1542 in Comans- of St. Nicolaasgilde.	1661 Cosmas- en Damianusgilde 1692 Collegium Medicum	
's-Hertogenbosch		17e eeuw?		
Leeuwarden	1687			
Leiden		vóór 1638 in een apothekers, cruydeniers en vettewariërs-gilde.		22-12-1661
Maastricht	4-5-1593			1-3-1762?
Middelburg	1587	sedert 1593 in het Kramersgilde		1797
Nijmegen	?	?		
Rotterdam	6-1-1649		vóór 1649 in het S. Cosmas- en Damianusgilde	6-1-1649
Utrecht	1643	vóór 1643		13-7-1655
Vlissingen	1674			24-3-1674
Workum		?	?	
Zaltbommel	1723			
Zutphen	1660?, 1774			
Zwolle		1537 in St. Lucas-gilde		

Geraadpleegde literatuur en noten:

1. W. Stoeder, *Geschiedenis der Pharmacie in Nederland*, Amsterdam 1891, blz. 15 en 16.
2. Inventaris No. 360.
3. D. A. Wittop Koning, *De Handel in Geneesmiddelen te Amsterdam tot omstreeks 1637*, Proefschrift Amsterdam 1942, blz. 11.
4. Hk. Cohen, *Pharm. Weekblad*, 1935, blz. 44.
5. Stoeder, l.c. blz. V en 435.
6. Gildenarchief No. 1029.
7. Gildenarchief No. 1025.
8. Gildenarchief No. 1027.
9. D. A. Wittop Koning, *Uit de Geschiedenis van de Pharmacopoea Almeriana Galeno-Chymica*, *Pharm. Weekblad* 1938, blz. 821.
10. D. A. Wittop Koning, *Pharmaceutica in het Stedelijk Museum te Alkmaar*, *Pharm. Weekblad* 1937, blz. 1586.
11. D. A. Wittop Koning, *De Voorgeschiedenis van het Collegium Medicum te Amsterdam*, *Jaarboek Amstelodanum* 41 (1947), blz. 51.

12. J. G. Van Dillen, Bronnen tot de Geschiedenis van het Bedrijfsleven en Gildewezen van Amsterdam 1512—1611, 's-Gravenhage 1929, blz. 30.
 13. Van Dillen, l.c. blz. 203.
 14. Van Dillen, l.c. blz. X.
 15. Stoeder, l.c. blz. 88.
 16. Stoeder, l.c. blz. 92.
 17. Wittop Koning, Voorgeschiedenis l.c. blz. 5, 7 en 12.
 18. P. Van der Wielen, Gelderland, *Pharm. Weekblad* 1917, blz. 854.
 19. H. Levelt, De Apothekers te Bergen op Zoom in de 16e eeuw, *Pharm. Weekblad* 1923, blz. 689.
 20. F. W. T. Hunger, Overdruk uit de „Vrije Fries”, Jaargang ?, blz. 83.
 21. Stoeder, l.c., blz. 44 en 45.
 22. D. A. Wittop Koning, Brielle en de Pharmacie, *Pharm. Weekblad* 1951, blz. 75.
 23. P. Van der Wielen, Schets voor een Pharmaceutische Geschiedenis van Delft, *Pharm. Weekblad* 1918, blz. 901.
 24. W. F. Daems, Van Winkel-Visitatie tot Apotheek-Inspectie, *Pharm. Weekblad* 1942, blz. 1066.
 25. D. Brouwer en N. J. A. Groen, Over de Pharmacie in Enkhuizen, *Pharm. Weekblad* 1939, blz. 496.
 26. Stoeder, l.c. blz. 67.
 27. *Pharm. Weekblad* 1937, blz. 1602.
 28. L. M. van den Berg, Uit Oude Notulen van Raad en Borgemeesteren der Stad Groningen. *Pharm. Weekblad* 1930, blz. 673 en P. van der Wielen, Een overzicht van de Geschiedenis der Pharmacie in Groningen *Pharm. Weekblad* 1915, blz. 998.
 29. Stoeder, l.c. blz. 101.
 30. W. F. Daems, Uit de Geschiedenis der Pharmacie in Haarlem, *Tijdschrift voor Artsenijbereikdkunde* 1943, blz. 442.
 31. Pharmaceutica uit 's Hertogenbosch, *Pharm. Weekblad* 1934, blz. 780.
 32. Stoeder, l.c. blz. 134.
 33. M. E. Kulsdom, Het Collegium Medicum te Leeuwarden, *Ned. Tijdschr. v. Geneesk.* 1951, blz. 3039.
 34. T. Potjewijd, Over een request en een merkwaardige Notarieële acte uit de 17e eeuw en de Leidsche Gildebrief voor Apothekers van 1661, *Pharm. Weekblad* 1938, blz. 108 en P. van der Wielen, Leiden en de Pharmacie, *Pharm. Weekblad* 1926, blz. 743 en 747.
 35. Stoeder, l.c. blz. 252 en E. Hollman en P. van der Wielen, Een Bijdrage tot de Geschiedenis der Pharmacie in Maastricht, *Pharm. Weekblad* 1921, blz. 771.
 36. M. J. van Pienbroek, Een en ander betreffende de Pharmacie te Middelburg (1919), blz. 83 en Stoeder, l.c. blz. 123.
 37. P. van der Wielen, Gelderland, *Pharm. Weekblad* 1917, blz. 855.
 38. E. Wiersum, Uit het Rotterdamsch Gildewezen (1928), blz. 1; L. van Loon, Het Rotterdamsch Chirurgynsgilde S. Cosmas en Damianus, *Ned. Tijdschr. v. Gen.* 1939, blz. 1485.
 39. Hk. Cohen, Van Leerjongen tot Meester-Apotheker, *Pharm. Weekblad* 1930, blz. 1051.
 40. Stoeder, l.c. blz. 111.
 41. A. J. v. d. Weyde, De uitoefening der Geneeskunst in vroeger tijd, *Jaarboekje Oud Utrecht* (1926), blz. 56, 57 en 70.
 42. Stoeder, l.c. blz. 124.
 43. J. B. F. van Gils, Een merkwaardig overblijfsel van een chirurgynsgilde, *Ned. Tijdschr. v. Gen.* 1923, II, No. 16.
 44. P. van der Wielen, Gelderland, *Pharm. Weekblad* 1917, blz. 848.
 45. H. A. W. Behrens, Pharm. Historische Aantekeningen, *Pharm. Weekblad* 1916, blz. 313.
 46. G. J. Hoogewerff, De Geschiedenis van de St. Lucasgilden in Nederland, Amsterdam 1947, blz. 67.
-

Kring Benelux voor de Geschiedenis van de Pharmacie

Vergadering te Amsterdam op 1 November 1952 in het Laboratorium voor Artsenijbereidkunde.

Te 2.30 uur opende president Dr Brans (Rotterdam) de vergadering met een woord van welkom aan de aanwezigen. De notulen werden ongewijzigd goedgekeurd, de ingekomen stukken gelezen en een verheugend aantal nieuwe leden toegelaten. Collega A. Couvreur (Brussel) werd tot vice-president gekozen. De contributie werd ongewijzigd vastgesteld.

Hierna deden Dr Brans en Dr Wittop Koning mededelingen over de Académie internationale d'Histoire de la Pharmacie en over de Union Mondiale des Sociétés d'Histoire de la Pharmacie. De ingewikkelde internationale organisatie kon duidelijk gemaakt worden en de leden gaven hun toestemming de Union te koppelen aan de Union internationale d'Histoire des Sciences van de Unesco.

Om vier uur begon de wetenschappelijke vergadering waarvoor uitgenodigd waren alle leden van de KNMP, van het Genootschap voor de Geschiedenis van de Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen en van de studentenvereniging Luctor et Emergo. Een verheugend groot aantal belangstellenden, ongeveer 100 was gekomen, waaronder Prof. Dr C. G. van Arkel, Prof. Ir R. J. Forbes, bestuursleden van het Departement Amsterdam van de KNMP en van Luctor et Emergo. Het Hoofdbestuur van de KNMP had bericht gezonden door twee leden vertegenwoordigd te hebben willen zijn, die echter op het laatste moment verhinderd waren. Dr Wittop Koning (Amsterdam) hield vervolgens een korte inleiding over het Medisch Pharmaceutisch Museum, waarna het gezelschap zich naar het Wijnkopersgildehuis in de Koestraat begaf ter bezichtiging van het museum dat algemeen zeer in de smaak viel.

Na de gezamenlijke maaltijd die uitstekend verzorgd was, werd de vergadering om 8 uur voortgezet met een mededeling van de heer Van de Wiele, apotheker te Gent over „*Petrus van Baveghem*” vrijen meester apothecaris te Gent” waarin hij uit deed komen, dat er moed toe behoorde om als 27-jarige apotheker felle critiek te oefenen op de door de plaatselijke doctoren samengestelde pharmacopee. Vervolgens sprak Dr Brans over „de Dordtse Confrery der Drogbereykunst en de plaats daarvan tussen de andere gilden” waarin hij aantoonde dat Stoeder in zijn boek *deze Confrery* bijna 2 eeuwen te vroeg dateert en ook op kon geven hoe deze fout in de wereld gekomen was. Dit moge opnieuw een waarschuwing zijn om bij wetenschappelijk onderzoek steeds tot de bronnen terug te gaan.

Als derde spreker behandelde Dr Wittop Koning aan de hand van een aantal medegebrachte exemplaren de apothekerspotten van het Medisch-Pharmaceutisch Museum. Deze unieke collectie beschikt over een groot aantal verschillende versieringsmotieven en pottebakkersmerken op de potten.

Tenslotte sprak de heer Van de Vijvere, apotheker te Brug-

ge, over de geschiedenis van de Tolusiroop die hij op kon voeren tot 1763, waarna het spoor naar Engeland leidt. Onderzoek in Engelse voorschriftenboeken moet nog verder resultaat kunnen hebben.

De damesstudenten verzorgden 's middags en 's avonds de thee, waarvoor de president hen hartelijk dank bracht.

De volgende dag vond voor de Belgische collegae een rondleiding plaats door Oud-Amsterdam onder leiding van Dr Wittop Koning. Hierbij kon hij meer de nadruk leggen op de pharmaceutische historie van de stad.

Besloten werd de volgende vergadering in Rotterdam te houden met Ex Libris tentoonstelling en een excursie naar de bollenvelden en in het najaar in Brugge te vergaderen waar het museum Gruuthuse en het St. Janshospitaal op het programma staan.

(D. A. W. K.)

A. Dizerbo. *Apothicaire et Pharmaciens de basse Bretagne*. Rennes Impr. Riou-Reuzé 1951.

De universiteit van Straatsburg geeft reeds jaren gelegenheid te promoveren op een historisch pharmaceutisch onderwerp en hiervan is reeds vele malen dankbaar gebruik gemaakt (Legris, 1941; Tixie 1942; Harand, 1943; Lardy, Leblond, Le Marchand, Lemairie, 1946; François, 1948). Nu ligt voor ons het bovenstaande werk waarin wederom de geschiedenis van een deel van Frankrijk het onderwerp is. De geschiedenis van Basse Bretagne is van meer dan plaatselijk belang door de marinehaven in Brest en door de zetel van de Compagnie des Indes. Beide instellingen hadden hun eigen pharmaceutische verzorging. Ook als aanvoerhaven van exotische geneesmiddelen zijn Brest en Lorient van belang (1703—'04 rabarber, aluin, galanga, braaknoot, guttegom, borax, kwik, muscus, kruidnagelen en nootmuskaat).

Voor de geschiedenis van de apothekerspot is van belang dat naast import uit Rouaan ook plaatselijk aardewerk (Quimper, le Morbihan) gebruikt werd.

Overigens begint de geschiedenis van de pharmacie in Basse Bretagne pas omstreeks 1700, waarschijnlijk omdat de archieven niet ver genoeg terug gaan. De schrijver erkent in zijn voorwoord dat er lacunes zijn, speciaal, „à ce qui concerne les pharmacopées anciennes et les saints guérisseurs”. Laat ik hier nog aan toevoegen de pharmacie in dienst van de Compagnie des Indes. Het zal zeker de moeite waard zijn wanneer aan deze onderwerpen nog eens een afzonderlijk proefschrift gewijd zou worden. Persoonlijk zou mij de voorziening van de Compagnie vanuit Amsterdam bijzonder interesseren. (D. A. Wittop Koning)

HET EREDIPLOMA VAN
DE ACADEMIE INTER-
NATIONALE D'HISTOIRE
DE LA PHARMACIE.

Deze in 1952 gestichte Aca-
demie, die in elk land niet meer
dan 2 leden aanwijst, verstrekt
na de benoeming aan haar
leden een diploma van de na-
volgende inhoud:

LE DIPLOME D'HON-
NEUR DE L'ACADEMIE
INTERNATIONALE
D'HISTOIRE DE LA
PHARMACIE.

Cette Académie fondée en
1952 qui compte de chaque
nation seulement 2 membres,
envoie après la nomination ses
membres le diplôme suivant:

ACADEMIE INTERNATIONALE D'HISTOIRE
DE LA PHARMACIE

Q. B. F. F. F. Q. S.

Præsides

GEORGIO URDANG

Dr scient. nat. et Dr scient. h.c., professore ordinario Universitatis
Wisconsinæ Madisonæ U.S.A. constitutæ,

(volgen naam en woonplaats van de benoemde)

(suiurent nom et lieu du nominé)

vir clarissimus et doctissimus,

Quippe qui de pharmaciae historia optime prosperrimeque meruerit,
sodalis Academiae mundanae ad explorandam pharmaciae histo-
riam in Batavorum urbe Haga Comitum conditae secundum Aca-
demiae leges vocatus atque assumptus est.

Quod hac tabula ab Academiae praeside et eiusdem secretario sub-
scripta sigilloque Academiae exornata sollemniter confirmatur.

Dabamus Madisonæ die mensis
Roterodamo

GEORGE URDANG

Praeses

P. H. BRANS

Secretarius Generalis

CERCLE BENELUX D'HISTOIRE DE LA PHARMACIE KRING VOOR DE GESCHIEDENIS DER PHARMACIE IN BENELUX

Bureau / Bestuur:

Président Dr. P. H. Brans, Rotterdam	President
Vice-Président: A. Couvreur, Brussel	Vice-President
Secrétaire: Apoth. L. Vandewiele, Gent	Secretaris
Trésorier: I. Etienne, Verviers	Penningmeester
Administrateur: Dr. D. A. Wittop Koning, Amsterdam.	

Membres d'honneur / Ereleden:

Dr M. Bouvet, président de la Société d'Histoire de la Pharmacie, Paris.
 Prof. Dr D. Rafael Folch y Andreu, président Sociedad Espanola de Historia de la Farmacia, Madrid.
 Prof. Dr J. A. Häfliger, président Intern. Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie, Luzern.
 Prof. Dr G. Urdang, director American Institute of the History of Pharmacy, Madison (Wisc.) U.S.A.

Membres Donateurs / Ondersteunende leden:

Kon. Ned. Mij ter Bevordering der Pharmacie, 's-Gravenhage.
 Association Pharmaceutique de la Province de Liège.
 Departement Amsterdam van de K.N.M.P.
 Departement Noord Brabant van de K.N.M.P.
 Departement Gelderland van de K.N.M.P.
 Departement Rotterdam van de K.N.M.P.
 Syndicat des Pharmaciens Luxembourgeois.
 N.V. Handelmaatschappij L. I. Akker, Rotterdam.
 Etabl. Biergon, Liège.
 Etabl. du Bled, Bruxelles.
 Etabl. de Bournonville, Bruxelles.
 N.V. Kon. Pharm. Fabr. v/h Brocades, Stheeman en Pharmacia, Amsterdam.
 N.V. Amsterdamsche Chininefabr., Amsterdam.
 Etabl. A. Couvreur, Bruxelles.
 Etabl. Cusi, Bruxelles.
 Etabl. Gepharm, Bruxelles.
 P. Hahmes, Maastricht.
 Etabl. Herman-Labor, Bruxelles.
 N.V. Hoechst Holland, Amsterdam.
 Laboratorios del Norte de Espana, S. A. de Masnou, Barcelona.
 N.V. v/h B. Meindersma, 's-Gravenhage.
 Etabl. Mijnhardt—Mon Cœur, Anvers-Mortsel.
 N.V. Handelsmij. Nedigepha, Amsterdam.
 N.V. Onderlinge Pharmaceutische Groothandel, Utrecht.
 N.V. Organon, Oss.
 Fa. K. F. Peters, Amsterdam.
 N.V. Philips-Roxana Pharm. Chem. Ind. „Duphar“, Amsterdam.
 N.V. Chemicalienhandel Rathkamp & Co. Djakarta.
 (kantoor in Nederland te Amsterdam).
 Etabl. Roche, Bruxelles.
 C. N. Schmidt, Amsterdam.
 N.V. Dr Willmar Schwabe, Zaandam.

Cotisation / Lidmaatschap:

Membres et membres donateurs — Leden en ondersteunende personen:
 f 8,— (100 fr. Belg.) par an/per jaar.
 Sociétés, institutions donatrices — Ondersteunende verenigingen, instellingen,
 instituten, etc. f 25,— (300 fr. Belg.).